

TÜRKİYE'DE OKULÖNCESİ EĞİTİMİN TARİHSEL GELİŞİMİ

***

HISTORICAL PROCESS OF EARLY CHILDHOOD EDUCATION IN TURKEY

Meryem ÇELİK*
Kerim GÜNDOĞDU**

Özet

Araştırma Türkiye'de ki okulöncesi eğitim kurumlarının ortaya çıkışı ve gelişimini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Erken çocukluk eğitimi de denilen okulöncesi eğitimi 0-6 yaş arasındaki çocukların tüm gelişim alanlarını bir bütün olarak desteklemek, bakımlarını ve korunmalarını sağlamak ve onları ilköğretime hazırlamak için verilen eğitimidir. Türkiye'de 1908'de bazı illerde görülme başlayan anaokulları 1912-1913 yıllarında ilk resmi olarak kurulup yaygınlaşmaya başlamıştır. 1930 yılında en kötü dönemini yaşayan bu eğitim kademesi 1960'lardan sonra gelişmeye başlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi eğitim, Okul Öncesi Eğitim Tarihi

Abstract

This paper aims to describe the rise and development of early childhood education institutions in Turkey through an historical perspective. Early childhood education is a pedagogical approach covering the education of children from the period from birth to six years of age and preparing them to the elementary education. In Turkey, early childhood education institutions were established during the last period of Ottoman Empire in 1908 and they were officially built in 1912-1913. After 1930s, although these institutions are not enough quantitatively today, they have become widespread in Turkey.

---

* Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi, KKEF, Okul Öncesi Eğitimi Bölümü

** Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, KKEF, Eğitim Bilimleri Bölümü

Key Words: Early Childhood Education, History of Early Childhood Education in Turkey

GİRİŞ

Erken çocukluk eğitimi de dediğimiz bu eğitim genel hatlarıyla çocuğun doğumundan ilkokul dönemine kadar olan 0-6 yaş dönemini kapsamaktadır. Günümüze kadarki yapılan bilimsel çalışmalar erken çocukluk döneminde verilen eğitimin onların kişisel gelişimlerini ne kadar etkilediği ve nedenli önemli-gerekli olduğunu ortaya koymuştur.

Türkiye'de okulöncesi eğitim nasıl doğmuş ve nereye gelmiştir? Bu sorunun cevabını bulmak için erken çocukluk eğitimini;

1-Osmanlı döneminde okulöncesi eğitim

2-Cumhuriyet döneminde okulöncesi eğitim olarak iki başlık altında inceleyebiliriz.

1- Osmanlı Döneminde Okulöncesi eğitimi:

Osmanlıda bugünkü anlamda okulöncesi eğitimi kurumları açılmadan önce, bazı kurumlar kısmen erken çocukluk eğitimini veriyordu. Bunlardan sıbyan mektepleri (mahalle mektepleri) 5-6 yaş çocuklarını alıyor ve onlar 3-4 yıl boyunca onlara dini eğitim veriyordu. Bazı veliler daha küçük yaşta olan çocukları da gönderebiliyorlardı. Amaç çocuğun bir şeyler öğrenmesi değil daha ziyade annenin biraz rahat etmesiydi. Bu bakımdan sıbyan mektepleri anaokuluna, daha doğrusu çocuk yuvası ve kreşine benzetilebilir (Akyüz, 1996).

Kimsesiz kız ve erkek çocuklarının yetiştirilmesi ve korunması amacıyla açılan ıslahhane ve Daruleytamlarda bazen anaokulu yaşındaki çocuklarda bulunurlardı. 2-7 yaş arasındaki çocukların barındırılıp eğitilmesi için bazı Daruleytamlarda anasınıfları oluşturulmuştur (Akyüz, 1996).

Bu kurumlar da günümüz okulöncesi eğitimi anlayışından daha çok çocukların bakımı, korunması ya da oyalanmaları için ortamlar sunulmuştur.

23 Temmuz 1908'de Osmanlı devletinin de okulöncesi eğitim kurumları çeşitli illerde açılmaya başlamıştır. Önce bazı illerde sonrada İstanbul'da özel anaokulları açılmıştır. Resmi anaokulları ise 1912-1913 yıllarında Balkan Savaşlarından sonra açılıp yaygınlaşmaya başlamıştır. Türk bayan öğretmenleri yetiştirilmemiş olduğu için bu okullara öğretmen bulmada güçlüklerle karşılaşmış ve azınlık guruplarına mensup (Ermeni ve Musevi) öğretmenler getirilmiştir. Ancak bu öğretmenler Avrupa'da çoktan terk edilmiş yöntemleri uyguluyorlardı. Buda gösteriyor ki resmi anaokullarının açılışı hazırlıksız olmuştur (Akyüz,1996).

Ünlü eğitimci Sati Bey İstanbul Beyazıt'ta özel çocuk yuvası açmış ve bu yuva zengin ailelerin çocuklarının okulu olmuştur. Bu okulda Petalozzi, Frobel, Montessori gibi ünlü pedagogların görüşleri doğrultusunda çocuklara ödüller verilerek, her türlü maddi cezadan uzak ve her çocuğa teker teker özen gösterilerek eğitim verilmiştir (Akyüz,1996).

Akyüz'ün belirttiğine göre Kazım Nami (Duru) bey Peşte gezisinde iki yıllık çocuk bahçesi öğretmeni yetiştiren bir okulu incelemiş ve dönünce Selanik'te 'Ravza-i Sibyan' okulu içinde bir çocuk bahçesi sınıfı açmıştır. Kendisi ayrıca Fransızca'dan 'Çocuk Bahçesi Rehberi' adlı bir kitap çevirmiştir.

1912-1913 Balkan Savaşları bu çalışmalara engel olsa da daha sonra 1913-1917'de resmi anaokulları açılmaya başlanmıştır. Bunların en büyük sorunları iyi yetişmiş öğretmen bulmaktır (Akyüz,1996).

Eğitim bakanlığı 10 tane çocuk bahçesi adı verilen okulu açmak için 1914'de bütçede ödenek ayırmıştır. Resmi olarak açılan bu okullar yetersiz aile koşulları içerisinde bulunup yeterli eğitim alamayan çocukların eğitildiği, düzen ve sosyal hayata alıştırıldığı yerlerdi. Yine buralarda farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocukları aynı tür eğitimi alıyorlardı. Bu da günümüzdeki 'eğitimde fırsat eşitliği' ilkesiyle aynı paraleldedir. Bu çeşit okullar, çocuk eğitim bilimini bilen ve anne şefkatine sahip bayan öğretmenleri istihdam etmekteydi. Çocuklar buradaki eğlenceli geniş bahçelerde bir takım yetenek ve becerileri el işleri ile kazandırılmaya çalışıldıkları için hiç sıkılmadan birçok yararlı bilgileri öğrenip ilköğretime hazırlanmaktadırlar (Akyüz,1996).

6 Ekim 1913 tarihli Geçici İlköğretim Kanunu, 3.,4. ve 5. maddelerinde anaokullarına ilişkin ilk kez bazı temel düzenlemeler getirmiştir (Akyüz, 2004).

3. maddeye göre “anaokulları ve sıbyan sınıfları” ilköğretimin içinde sayılmıştır. 4. madde şöyledir: “Anaokulları ve sıbyan sınıfları çocukların yaşlarına uygun olarak, faydalı oyunlar ve geziler, elişleri ve ilahiler, yurt şiirleri, tabiat bilgisine ilişkin konuşmalar ve sohbetler ile ruhi (duygusal) ve bedeni gelişimlerine hizmet eden kurumlardır.” Yine 4. madde şöyle der: Anaokulları dört yaşından yedi yaşına kadar olan çocuklara mahsustur. Bunların örgüt ve düzenlenmesine ilişkin nizamname ve talimatlar Meclis-i Kebir-i Maarif’te üzerinde çalışılarak yayınlanacaktır. 5. maddede ise anaokulu bulunmayan yerlerde beş ve altı yaşındaki çocuklar için ilkokullar içinde ayrıca sıbyan sınıfları açılacağına hükmetmektedir.

Akyüz’ün (1996) belirttiğine göre 15 Mart 1915 tarihinde anaokullarına ait bir düzenleme yayınlanmıştır. 15 maddeden oluşan bu düzenlemenin hükümleri bugünkü dilde şöyledir:

“Genel Hükümler:

Madde 1- Anaokulları, ilkokulu bulunan bir kız mektebine bağlı olarak ya da bağımsız olarak açılır.

Madde 2- Anaokulu kurulurken,

a- Binanın okul yapılmasına elverişli ve sağlık şartlarına uygun olmasına,

b- Çocukların sayısı ile orantılı genişlikte bahçesinin bulunmasına,

c- Her çeşit eğitim araç-gerecinin hazırlanmış olmasına özen gösterilecektir.

Madde 3- Anaokulları ücretli veya ücretsiz olarak açılabilir.

Madde 4- Ücretli resmi anaokullarına parasız çocuk alınmaz.

Madde 5- Anaokullarına 4, 5, 6 yaşındaki çocuklar alınır. Erkek ve kız çocuklar birlikte bulundurulabilir..

Madde 6- Çocuklar anaokullarına alınırken doktor tarafından muayene edilerek bulaşıcı hastalıkları olmadığı ve aşılı olduğu tespit edilecektir.

Madde 7- Anaokullarında çocuklar yaşlarına göre sınıflara ayrılırlar. Her sınıfa en çok 30 çocuk alınır.

Madde 8- Anaokullarında sağlığa uygun ve ahlaki oyunlar, okul içinde yürüyüşler ve düzenli beden eğitimi, dini ve milli hikâye ve konuşmalar, resimlerin incelenmesi ve el işleri yaptırılır.

Madde 9- Anaokulları en az haftada bir kez sağlık incelemesine tabi tutulacak ve çocuklar tek tek muayene edilecektir. Gerek görülürse bu denetimlerden çocuk velisine bilgi verilecektir.

Yönetici ve Öğretmenler

Madde 10- Anaokullarında sınıf sayısı kadar bayan öğretmen ve yardımcı bayan öğretmen bulunur. Yönetim görevi birincilere verilir.

Madde 11- Bir anaokulu öğretmeni olabilmek için,

a-Darulmuallimat (İstanbul Kız Öğretmen Okulu) Ana Muallime şubesinden mezun olmak,

b-Veya bir anaokulunu iyi yönettiđine dair belgesi bulunmak,

c-Veya anaokulu öğretmenliği yapabilecek yetenek ve bilgi sahibi olduğunu sınavla göstermek,

d-Türkçe'yi güzel telaffuz etme ve akıcı bir anlatıma sahip olmak gereklidir.

Madde 12- Anaokulları öğretmenleri Osmanlı uyruğuna sahip olacaklar ve hiçbir bulaşıcı hastalıkları bulunmadığı doktor raporu ile belirlenecektir

Madde 13- Anaokulları öğretmenlerinin terfi ve meslekte ilerlemeleri İlköğretim Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

Madde 15- Bu Nizamname, yayımlandığı tarihte yürürlüğe girer"(Akyüz,1996 s.14).

Bu Nizamnamenin yayınlanmasından sonra büyük kentlerde de anaokulları çoğalmıştır. Örneđin, İstanbul'da 1916 sonlarına kadar 30'a yakın anaokulu açılmıştır (Akyüz,1996).

2- Cumhuriyet Dönemi Okulöncesi Eğitimi

1923'te anaokulu ve sınıflarında 136 öğretmen çalışmaktaydı. Oktay'ın (1989) verdiği bilgiler ışığında 38 ilde 80 anaokulu olup 5880 öğrencinin eğitildiğini biliyoruz.

Ankara'da öğretim süresi iki yıl olan "Ana Öğretmen Okulu" 1927-1928 öğretim yılında açılmıştır. Fakat 1933 yılında kapatılmıştır. (Oğuzkan ve Oral, 2003).

Cumhuriyetin ilk yıllarında "Harf Devrimi" nin (1928) de yapılmasıyla her Türk vatandaşının okur-yazar olmasına önem vermiştir. Genç cumhuriyet yeni bir vatandaş modeli yaratmaya çalışmış bu nedenle kaynakların büyük bir kısmı ilköğretime aktararak "Millet Mektepleri" açılmış buralarda yetişkinler öğretime tabi tutulmuştur. Devletin zaten kısıtlı olan yardımları da böylelikle kesilmiş, okulöncesi dönem eğitimi ailenin ve yerel yönetimlerin sorumluluğuna bırakılmıştır (Oğuzkan ve Oral, 2003; Oktay, 1983).

Oktay'ın (1989) belirttiğine göre, 25 Ekim 1925 ve 29 Ocak 1930 yıllarında çıkarılan iki tamimle, ilköğretimin geliştirilmesi için bütçe olanaklarının anaokullarından ilköğretime kaydırılması yetersiz olan anaokullarının kapanmasına sebep olmuştur. Ancak İstanbul'da fabrikalarda ve ziraatte çalışan annelerden çalıştığı saatlerde çocuklarına bakacak birini bulamayan fakir kadınların çocukları için "çocuk yuvaları" açılmıştır.

Yine Oktay'dan (1989) aldığımız bilgiye göre, hayatını işçilikle kazanmak mecburiyetinde bulunan dul ve fakir kadınların 3-7 yaş arasındaki çocuklarını sabahtan akşama kadar oyalamak, yedirmek, içirmek ve terbiye etmek amacıyla, 1932 yılında İstanbul Belediyesi tarafından bir çocuk yuvası açılmıştır. Ayrıca burası yemekli bir anaokulu niteliğindedir. Bu arada, 1932-1933 öğretim yılında, resmi anaokullarında sadece 12 anaokulu öğretmenin görev yaptığı görülmektedir (Oğuzkan ve Oral, 2003).

1937-1938 Eğitim istatistiğinde, resmi anaokulları hiç yer almazken, özel anaokullarının sayısı 47, öğretmen sayısı 59, öğrenci sayısı da 1555 olarak gösterilmektedir. Bu okulların yalnızca Ankara (1 tane), İçel (1 tane), İstanbul (9 Türk özel, 25 azınlık, 3 yabancı toplam37), İzmir (4 Türk özel, 2 azınlık, 2 yabancı toplam 8) illerinde bulunduğunu göstermektedir. Bu verilerde özellikle dikkati çeken husus, yalnızca 14 Türk anaokuluna karşılık 32 azınlık ve yabancı anaokulunun bulunmasıdır (Oktay, 1989 s.121).

Okulöncesi eğitimi yaygınlaştırma çalışmalarında Kız Meslek Liselerinin de önemi büyüktür. Bu okullarda genç kızların çocuk gelişimi, bakımı, beslenmesi ve eğitimi gibi konularda yetişmeleri sağlanmıştır. Kız Meslek

Liselerinin tarihi gelişimine değinmek ÷lkemizde okulöncesi eğitimin gelişimini ortaya koymamıza da yardımcı olacaktır.

Kimsesiz kız çocuklarının barındırılması ve becerilerinin geliştirilmesi amacıyla 1984'te "Kız Islahhaneleri" açılmış ve 1927-1928 öğretim yılında "Kız Enstitüleri" olarak adı değiştirilmiştir (Oğuzkan ve Oral, 2003).

Temel amacı iyi anne ve ev hanımları yetiştirmek olan bu okullarda ilkokul üzerine 5 yıl eğitim veriliyordu. Okuma yazma bilmeyen, zorunlu eğitim çağını geçmiş kadınların "Pratik Kız Sanat" okullarında eğitilmeleri sağlanmıştır. Okulöncesi eğitimi ile ilgili olarak buradaki öğrencilerin çocuk bakımı ve eğitimi dersleri verilmiştir (Oğuzkan ve Oral, 2003).

Toplumun gelişmesi için kadının eğitilmesi şarttır. Bunun için de kırsal kesimde yaşayan kadınlarımızı eğitmek amacıyla 1938'de "Ana-Çocuk Sağlığı, Çocuk -Gelişimi ve Eğitimi" dersleri vermek amacıyla "Köy Kadınları Gezici Kursları" düzenlenmiştir (Oğuzkan ve Oral, 2003). Bu da bize kadınların eğitimine cumhuriyetin ilk yıllarında değeri verildiği ve bu alanda çalışmalarda bulunulduğunu göstermektedir. Ülkemizde çocuğun bakımı ve eğitimi ile ilgili olarak yapılan çalışmalarda öncelik genç kızların ve ev kadınlarının eğitilmesi çalışmaları yapılmıştır. Ailenin çocuk gelişimi ve eğitiminde ki etkisi günümüzde bilimsel olarak ortaya konulmuştur. Yetişkin eğitimi için yapılan bu çalışmaların sonuçlarının çocuk eğitimi için değeri çok büyüktür.

24.04.1930'da "Umumi Hıfzısıhha Kanunu" (Genel Toplum Sağlığı Yasası) ile okulöncesi çağında bulunan çocukların korunması yerel yönetimler (belediyeler) ve Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı'nın sorumluluğuna verilmiştir (Oğuzkan ve Oral, 2003).

Cumhuriyet döneminde 0-6 yaş çocukların eğitimi konusu ilk kez 1949'da IV. Milli Eğitim Şurası'nda, "Aile eğitimi üzerinde durulması, ailede demokratik eğitimin uygulanması için çeşitli yöntemlerden faydalanılması gereği" şeklinde belirtilmiştir (Oktay, 1989).

1953 deki V. Milli Eğitim Şura'sında, okulöncesi eğitim kurumlarının açılması ile ilgili hükümlerin yeniden yer aldığı gör÷lmektedir: "yer ve vasıta temini şimdilik ferdi teşebbüslere, mahalli idarelerin yardımına bağlı olmakla beraber, vekâlet bu hususta elinden geleni yapacaktır" (Özalp ve Ataünal, 1977, akt: Oktay.1989 s.121).

4 Ocak 1954 gün ve 780 sayılı tebliğler dergisinde, anaokulları yönetmeliğinin yayımlanmasına karşın, V. Milli Eğitim Şura kararları işlerlik kazanamamıştır. 5 Ocak 1961 gün ve 222 sayılı "İlk Öğretim ve Eğitimi Kanunu" ile okulöncesi eğitim kurumları ilköğretim kurumları içinde ve isteğe bağlı bir eğitim alanı olarak yer almıştır (Oğuzkan ve Oral 2003, s.34).

Ülkemizde okulöncesi eğitiminin önemini etkin bir biçimde gündeme getiren ve bu konuda verilmesi gerekli hizmeti belirleyen en etkili çalışmanın VII. Milli Eğitim Şurası'nca (5-15 Şubat 1962) gerçekleştirildiğini görmekteyiz. Bu şura için hazırlanan İlk Öğretim Komisyon Raporunda konuyla ilgili yabancı ülkelerdeki uygulamaların, istatistiksel bilgilerin ve tarihsel gelişmelerin açıklanması yanı sıra aşağıda belirtilen alanlarda hizmetin yaygınlaştırılması önerilmektedir (Oğuzkan ve Oral, 2003 s.34):

“1. Anaokulu öğretmen ve yardımcılarının yetiştirilmesi,

2. Bazı bölgelerimizde, ilkokul yaşamında uyum güçlükleri gösterebilecek gelişim gerilikleri içindeki çocuklar için, ilkokullara bağlı "Ana sınıfları"nın açılması

3. Özel eğitime muhtaç çocuklar için anaokullarının açılması,

4. Korunmaya muhtaç çocukların okulöncesi bakım ve eğitiminin sağlanması,

5. İş kanunu hükümlerine göre, sanayi bölgelerinde, çalışan annelerin çocukları için anaokullarının açılması,

6. Uygulama alanı olarak kullanılmak üzere ve örnek etkinlikler sergileyebilecek on anaokulunun, çeşitli büyük il merkezlerinde faaliyete geçirilmesi.”

VII. Milli Eğitim Şura çalışmalarını izleyen aylarda, okulöncesi eğitim etkinliklerine ışık tutmak üzere, 16 Haziran 1962 yılında 222 sayılı İlk Öğretim ve Eğitim Kanununun öngördüğü "Anaokulları ve Sınıfları Yönetmeliği" yayınlanmıştır. Bu tarihten sonra, yuva ve anaokullarının yurt çapında, resmi ve özel kuruluşlarca yaygınlaştırıldığı görülmektedir (Oğuzkan ve Oral, 2003).

1961-1962 öğretim yılında 10 ilde açılan an sınıflarına ilk öğretmen çıkışlı 20 ilkokul öğretmeni atanmıştır. 1961 Eylül ayında öğretmenler için yetiştirme kursu hazırlanmış sonra bu öğretmenler bir aylığına İtalya'ya seminere gönderilmiştir (Poyraz ve Dere, 2003, s.13).

1963-1964 yıllarında Kız Meslek Liselerin de anaokulu öğretmeni yetiştirmek amacıyla çocuk gelişimi ve eğitimi bölümü açılmıştır. Bu bölüm meslek eğitim yanı sıra öğretmenlik formasyonu veren derslerle takviye edilmiş, Talim ve Terbiye Kurulunun 11.4.1964 tarih ve 120 sayılı kararı ile okulöncesi eğitim okullarında öğretmen yetiştiren bir bölüm haline getirilmiştir (Poyraz ve Dere, 2003 s.3).

VII. ve VIII. Milli Eğitim Şuralarında okulöncesi eğitime ilköğretim bünyesinde isteğe bağlı okullar olarak değinilmiştir (MEB, 1998, akt: Oktay, 2005 s.84).

İkinci beş yıllık kalkınma planında okulöncesi eğitimi 3-6 yaşındaki anne eğitiminden yoksun çocuklara verilen eğitim olarak ele alınmıştır. Bu kalkınma planında günümüzde bulunan okulöncesi eğitim kurumlarından olan bağımsız anaokulları ve ilkokullara bağlı ana sınıflarının 1968-1972 döneminde kurulacağı ve kız enstitülerinde okulöncesi eğitiminin geliştirilmesi amacıyla çocuk yuvaları açılacağı belirtilmiştir (Levent, 1983).

VII. ve VIII. Şura çalışmaları doğrultusunda, III. beş yıllık kalkınma planı gereği anaokullarının ve ana sınıflarının yaygınlaştırılması, personel yetiştirilmesi konularında ilgili kanun çerçevesinde çeşitli uygulamalara geçilmiştir (Oğuzkan ve Oral, 2003 s.35).

Temmuz 1974 teki IX. Milli Eğitim Şurası, okulöncesi eğitimin amaç ve görevlerini yeniden belirleyerek, bu eğitimi Milli Eğitimin genel amaçlarına, temel ilkelerine uygun olarak (MEB, 1995, Oktay, 2004 s.84-85),

a-Çocukların beden, zihin, ve duygu gelişimi ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak,

b-Onları ilköğretime hazırlamak,

c-Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamı yaratmak,

d-Çocukların Türkçe'yi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamak, şeklinde belirtilmiştir.

Yine bu Şura'da okulöncesi eğitim kurumlarının bağımsız anaokulları, ana sınıfları ve uygulama sınıfları olarak açılacağı belirtilmiştir (Oktay, 2004). Üçüncü ve Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planlarında, okulöncesi eğitimin işçilerin yoğun olduğu ve kalkınmada öncelikli bölgelerden

başlatılması hedeflenmiştir. Beşinci beş yıllık kalkınma planında ise okulöncesi eğitimin 5-6 yaş nüfusunun okullaşma oranının %10'a çıkarılması ve anaokulları ile ana sınıflarının yaygınlaştırılması için kamu ve özel kuruluş olanaklarından en üst derecede faydalanılması tartışılmıştır (Oktay,1989).

Haziran 1981 de gerçekleşen X. Milli Eğitim Şurası'nda, okulöncesi eğitimin normal eğitim sisteminin bir uzantısı konumuna getirilmesini amaçlamıştır. Buna ek olarak sistemin en alt kesimine bir ana sınıfı programı eklenmesini kararlaştırarak ana sınıfı programının amaçları, fonksiyonları ve ana sınıfında içerik ve etkinlik kategorileri belirlenmiş ayrıca uygulamaya yönelik önerilerde getirilmiştir (Meydan, 1990).

Temmuz 1988 deki XII. Milli Eğitim Şurası'nda okulöncesi eğitim öğretmenliği ve okulöncesi programları konusuna değinilmiştir. Okulöncesi öğretmenlerini iki yıllık bir yüksek öğretimden geçmeleri kararlaştırılmıştır. Okulöncesi eğitim programın ülkemizin sosyal ve kültürel yapısına ayrıca değerlerimize uygun şekilde geliştirilerek elverişsiz ortamlardan gelen yetersizlikleri giderecek şekilde geliştirilmesi görüşülmüştür (Oktay, 2004).

XIV. Milli Eğitim Şurası'nda (27-28 Eylül 1993) iki konu ele alınmış bunlardan birisi eğitim yönetimi ve eğitim yöneticiliği ikincisi ise okulöncesi eğitimidir. Bu şurada okulöncesi eğitimin önemi ve yaygınlaştırılması, okulöncesi eğitiminin tanımı, kapsamı, okulöncesi eğitimin yaygınlaştırılması ile ilgili sorunlar ve öneriler tartışılmıştır. Okulöncesi eğitimi için kaynak temini ve kullanımı, okulöncesi eğitim programları ve eğitim araçları, okulöncesi eğitimde koordinasyon ve işbirliği, mevzuat, öğretmen yetiştirme ve istihdam, okulöncesi eğitim modelleri alt komisyonları oluşturulmuş ve çalışmalar yapılmıştır (XIV. Milli Eğitim Şurası, s.313-324)

XV. Milli Eğitim Şurası'nda (Mayıs 1996) okulöncesi eğitimin en azından iki yılının zorunlu olması hakkında kararlar alınmıştır. Son dilimi 2000 yılına rastlayan Yedinci beş yıllık kalkınma planında okulöncesi eğitim konusuna değinilmiş ve programda okulöncesine ilişkin alınması gerekli tedbirler üç maddede toplanmıştır (Oktay, 2004).

1-Okulöncesi eğitim kurumlarının geliştirilmesi hususunda şehirleşme ve sanayileşmenin yoğun olduğu yöreler ile gecekondü bölgelerinde başlatılan çalışmalara devam edilecektir.

2-İş kanununun da belirlenen sayının üzerinde işçi çalıştıran kamu kuruluşları ve özel kuruluşların, çalışanların çocukları için kreş ve anaokulu açmaları sağlanacaktır.

3-Fiziki kapasite sağlandığı oranda 6 yaş için ana sınıfı açılması uygulamalarına devam edilecek ve bu sınıflarda eğitimin kalitesinin artırılmasına yönelik çalışmalar sürdürülecektir.

Bu planda ayrıca değişik kurumların farklı mevzuatla yürütüldüğü okulöncesi eğitim sisteminde bütünlüğü sağlamak amacıyla, okulöncesi eğitim tasarısının hazırlanması kararlaştırılmıştır (MEB, 1998, akt: Oktay, 2004 s.88).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (2001-2005) çocukta gelişimin 0-6 yaş arasında hızlı olmasından dolayı okulöncesi eğitimin yaygınlaştırılması amaçlanmıştır. Bu planda "okulöncesi eğitimi hizmeti veren kurumlar arasındaki farklılıkların giderilmesi için standartlar oluşturulacaktır. Okulöncesi eğitim döneminde toplum tabanlı, milli, ahlaki ve manevi değerlere bağlı eğitim verilebilmesi için yazılı, sözlü ve görüntülü eğitim programlarının yapımı özendirilecektir" denilmektedir. Yine MEB ve diğer kamu, kurum ve kuruluşlarınca verilen okulöncesi eğitim faaliyetlerinin bütüncül bir yaklaşımla yürütülebilmesi amacıyla düzenlemelerin yapılacağı vurgulanmaktadır (DPT, s. 84-85).

Türkiye’de Okulöncesi Eğitimin Sayısal Veriler ile Dünü ve Bugünü

5 Ocak 1961 gün ve 222 sayılı, İlköğretim ve Eğitim Kanununun yürürlüğe girmesinden bu zamana kadar ülkemizde okulöncesi eğitime verilen önemin artmıştır ve buna paralel olarak eğitim çalışmaları yaygınlaşmıştır. Fakat kapsanan nüfusun çok az bir kısmının bu eğitimden yararlanmakta olduğu da bir gerçektir. Ülkemiz maalesef okul öncesi eğitimin yaygınlaşması konusunda OECD ülkelerinin çok gerisindedir. Tablo 2, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan 2006 yılına kadar olan genel sayısal değişimleri göstermektedir. Tablodan da görüldüğü gibi Cumhuriyet’in kurulduğu yıllardaki okul sayısı sadece 80 ve öğretmen sayısı 136 iken; bu sayı 2006 yılı verilerine göre okul sayısı olarak 18,539 ve öğretmen sayısı olarak da 20,910’dur.

Tablo 1. Türkiye’de 1923 – 2006 Arası Eğitim – Öğretim Yıllarına Göre Okul Öncesi Eğitimde Sayısal Gelişmeler (MEB, 2006)

Öğretim Yılı	Okul	Öğrenci	Öğretmen	Öğretim Yılı	Okul	Öğrenci	Öğretmen
1923-1924	80	5880	136	1997-1998	7532	181.450	10.186
1940-1941	51	1690	60	1998-1999	7976	207.319	11.825
1943-1944	49	1604	63	2000-2001	9249	258.706	16.563
1950-1951	52	1760	71	2001-2002	9643	289.066	18.149
1963-1964	146	4767	180	2002-2003	11.314	320.038	18.921
1970-1971	413	10.714	743	2004-2005	16.016	434.771	22.030
1980-1981	2007	43.545	2874	2005-2006	18.539	550.146	20.910
1990-1991	3625	113.388	6624				

Tablo 2 ise okul öncesi eğitimde Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan bu yana nicelik olarak hangi yönde ilerlemiş olduğunu göstermektedir. Günümüz verilerine bakıldığında okul öncesi dönemi çocuklarına hizmet amacıyla açılan resmi veya özel 18,539 okulda toplam 550,146 öğrenci, 20,910 öğretmen tarafından eğitilmektedir. Bu okul öncesi eğitim kurumlarının türleri ve diğer sayısal veriler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. 2006 Yılı Okulöncesi Eğitimine Ait Sayısal Veriler MEB, 2005-2006

Okulöncesi Eğitim Kurumları	Okul	Öğrenci	Öğretmen
Anaokulu (Resmi)	674	65.879	2733
Ana Sınıfı (Resmi)	15.189	420.650	11.965
Anaokulu (Özel)	421	14.633	636
Ana Sınıfı (Özel)	529	14.067	697
(Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu)	1321	20.402	3634
657 S.K. 191. Maddesine Göre Açılan kurumlar	405	14.515	1245
TOPLAM	18.539	550.146	20910

Türkiye’de Okulöncesi Eğitim Modelleri

Erken çocukluk eğitimi de denilen okulöncesi eğitimin yaygınlaştırılmasına yönelik uygulanabilen modeller kurum merkezli eğitim modeli, aile merkezli eğitim modeli, kurum-aile ve toplum merkezli modeller ve uzaktan eğitim modelleri şeklinde sınıflandırılabilir.

1. Kurum Merkezli Model

Okul öncesi çocuğun tüm gelişimlerini sağlamak ve desteklemek için kurumlarda verilen Froebel'in temelini attığı klasik eğitim uygulamalarıdır (Myers, 1990, akt: Koçak 2001).

Ülkemizde okulöncesi eğitimde genellikle kurumsal eğitim daha ağırlıklıdır. Bu eğitim kurumları çeşitli yasa ve yönetmeliklerle, resmi ve özel kuruluşlar tarafından çeşitli adlarla açılmakta ve Milli Eğitim Bakanlığı ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun ilgili organlarınc denetlenmektedir (Oktay, 2004, s.14).

1.1 Milli Eğitim Bakanlığı'na Bağlı Kurum Temelli Modeller

Özel ya da Resmi Bağımsız Anaokulları: 36-72 aylık çocuklara verilen bu eğitim genellikle tam gündür. Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak açılır (Bekman ve Gürlesel, 2005).

Özel ya da Resmi Anasınıfları: Genellikle ilköğretim okulları bünyesinde açılan 5-6 yaş gurubun çocuklarına eğitim veren kurumlardır. Özel okullar bünyesinde de açılmaktadır (Bekman ve Gürlesel, 2005).

Uygulama Anaokulları ya da Ana Sınıfları: MEB'e bağlı olarak genellikle Kız Meslek Liseleri bünyesinde olup 3-6 yaş gurubu çocuklara eğitim veren kurumlardır. Uygulama anaokullarında asıl hedef, öğrencilere laboratuvar hizmeti verilmesinin yanı sıra, çocukların eğitimlerini en nitelikli, en kaliteli ve arzu edilen düzeye en yakın bir ortamda gerçekleştirilmesini sağlamaktır (Yıldır, 1991 s.16). Ayrıca bu lisedeki öğrenciler de öğretmenlerin denetiminde uygulama imkânı bulmaktadırlar.

1.2 Okul Öncesi Eğitim Genel Müdürlüğü Tarafından Yürütülen Projeler

Erken Çocukluk Eğitimi Projesi: 0-6 yaş çocukların psiko-sosyal ve bilişsel gelişimini güvence altına almayı, gelişim risklerini azaltmayı ve onları örgün eğitime hazırlamayı amaçlamaktadır (Bekman ve Gürlesel, 2005).

Okul Öncesi Eğitimden İlköğretime Geçiş Projesi: Bu proje MEB ve Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okulöncesi

Öğretmenliği ve Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalları işbirliği ile yapılmaktadır. Okulöncesi eğitim programlarıyla ilköğretim birinci sınıf programlarının birbiriyle uyumlu hale getirilmesi için çalışmalar yapılmaktadır (Bekman ve Gürlelel, 2005, s.82).

Okul-Veli-Çocuk Eğitimi Programı: Eğitim Vakfı, Okulöncesi Eğitim Genel Müdürlüğü ve Anne Çocuk Eğitim vakfı işbirliği ile yapılan proje, 61-72 ay çocukların zihinsel gelişimini sözel ve sayısal becerilerini desteklemek, ilköğretime hazırlanmalarını sağlamak ve okul ve ev arasındaki işbirliğini artırmak amacını taşımaktadır (Bekman ve Gürlelel, 2005). 2002-2003 ve 2004-2005 yıllarında imzalanan işbirliği protokolü ile İstanbul, Ankara, İzmir, Samsun, Gaziantep, Kırklareli, Adana, Kahraman Maraş ve Muş illerinde uygulamalara geçilmiştir.

Mobil Anaokulu Projesi: Okulöncesi eğitimi yaygınlaştırmak amacıyla yerel yönetimler ve üniversitelerin işbirliği ile maddi imkânsızlıklar içinde olan ailelerin yaşadığı bölgelerde 3-6 yaş gurubu çocuklarına bu eğitim imanını vermek özellikle farklı bölgelerdeki çocukların dil gelişimlerini desteklemek ayrıca anne-babaları çocuk eğitimi konusunda bilinçlendirmek için uygulanan bir projedir. İstanbul, Bursa, Gümüşhane, Konya, Malatya illerinde uygulanmaktadır. Diğer illerimizde de yaygınlaştırılması yönündeki çalışmalar sürmektedir (Bekman ve Gürlelel, 2005).

Yaz Okulu: Haziran 2004'te yürürlüğe konan Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği gereğince Temmuz-Ağustos yaz aylarında da anaokullarında eğitimin devam etmesi sağlanmıştır. Ayrıca Diyarbakır'da okulöncesi eğitimden yararlanamayan ailelerin çocuklarına yönelik "Yaz Okulu Program"ı uygulanması başlamıştır (Bekman ve Gürlelel, 2005, s.83).

1.3. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na Bağlı Programlar

Kreş ve Gündüz Bakımevleri: Bu kurumlar 0-6 yaş çocukların bakımlarını yaparken onların bedensel ve ruhsal sağlıklarını korumak, onlara temel değerler ve alışkanlıkları kazandırmak amacı ile kurulmuşlardır. Bu kurumlar ücretli olup, kreşler 0-36, gündüz bakım evleri 36-72 aylık çocuklara yönelik hizmet vermektedir (Bekman ve Gürlelel, 2005).

Çocuk Yuvaları: 0-12 yaş arasındaki korunmaya muhtaç çocukları bünyesinde barındıran kurumlardır. Yatılıdırlar ve çocukların sağlıklı bir kişilik ve iyi alışkanlıklar kazanmalarını, psiko-sosyal ve bedensel gelişimlerini sağlamakla görevlidirler (Bekman ve Gürlesel, 2005).

2. Ev Temelli Model

Aile merkezli erken çocukluk eğitimi de denilen bu model direkt çocuğa sunulan bir eğitim olmayıp ev ortamını hazırlayarak çocuğun tüm gelişimini etkileyecek kişilere yöneliktir. Çocuğun bakımı ve gelişimini üstlenen kişileri çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda aydınlatır ve bilgi aktarır. Dolayısıyla bu programlar ana babaları ya da bu rolü üstlenmiş kişileri aydınlatır (Koçak, 2001).

2.1. Milli Eğitim Tarafından Yürütülen Programlar

Anne Çocuk Eğitim Programı: MEB Çıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen bu program sosyo-ekonomik olarak elverişsiz koşullarda bulunan ve okulöncesi eğitiminden mahrum olan 6 yaş çocuklarına ve annelerine yöneliktir (Bekman ve Gürlesel, 2005 87-88). Anne Çocuk Eğitim Programının amacı çocuğun çok yönlü gelişimini onun en yakın çevresi olan anne yolu ile desteklemektir (Koçak,2001). Haftada 3 saat olup 25 haftalık bir süreyi kapsayan sohbet şeklinde grup toplantılarıdır (Kağıtçıbaşı, 1996 s.26). Bu sohbetler, çocukların bilişsel, psiko-motor, fiziksel, sosyal gelişim, beslenme, sağlık, tuvalet eğitimi, çocukla iletişim gibi konularda anneleri bilinçlendiren “anne destek programı”; evde anne ve çocuğun birlikte çalışarak çocuğun zihinsel gelişiminin desteklenmesi ve okula hazırlanmasını hedefleyen “zihinsel destek programı” ve yine annelere gebelik ve doğum kontrol yöntemleri hakkında bilgilendiren “üreme sağlığı ve aile planlaması” gibi üç bölümden oluşur (Bekman ve Gürlesel, 2005).

Aile-Çocuk Eğitim Programı: MEB Koordinatörlüğünde Tarım Bakanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü ve Eğitim-Sen tarafından UNICEF desteğiyle sosyal ve ekonomik yönden olumsuz koşullarda yaşayan 0-6 yaş çocuklarını ve ailelerini içeren bir programdır. Bebek bakımı, çocuk gelişimi, sağlık, beslenme, çocukla iletişim, oyun-oyuncak gibi konuları kapsayan “aile eğitim programı”, çocuğun gelişim özelliklerine uygun etkinlikleri anneye öğretme ve uygulamayı kapsan

“gelişimsel eğitim programı”ndan oluşur. Eğitimcilerin ev ziyaretleri veya gurup toplantılarıyla yürütülür (Bekman ve Gürlesel, 2005).

Anne-Baba-Çocuk Eğitim Projesi: MEB Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü tarafından 1997-1998 yılında başlatılan bu programın amacı aile bireylerini bilinçlendirmektir. Bayanlara ve erkeklere uygulanan bu program bölgesel ihtiyaçlar doğrultusunda Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'nün belirlediği konuları gezici kurslar ya da ev ziyaretleri olarak saatlik, günlük ve haftalık programlar şeklinde uygulanabilmektedir (Bekman ve Gürlesel, 2005).

2.2. Diğer Kuruluşlar Tarafından Uygulanan Programlar

İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi tarafından İstanbul'un gecekondü bölgelerinde başlatılan ve daha sonra 24 ile yayılan “Ana-Baba Eğitimi Projesi” farklı yaş gurubu olan ebeveynlere çocuk gelişimi, olumlu iletişim yolları, çocuklarda uyum ve davranış bozuklukları, eşler arası ilişkilerin aileye etkileri, okul başarısı, anne-baba tutumları gibi birçok konularda anne-babaları bilinçlendirmektedir (Bekman ve Gürlesel, 2005).

2.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının Okulöncesi Eğitimi Hizmetleri

Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği: Bu dernek 1999'dan beri okulöncesi eğitimini desteklemektedir. Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği anasınıflarının donatılması, okulöncesi eğitim programlarına destek verilmesi, erken çocukluğu geliştirme projesine mali destek, çocuklara doğrudan eğitim, anne-baba eğitimi, okulöncesi öğretmenlerine hizmet içi eğitim alanlarında çalışmalar yapmaktadır (Bekman ve Gürlesel, 2005).

Anne-Çocuk Eğitim Vakfı: Çalışmaların okulöncesi eğitim programları geliştirme ve uygulama alanında yoğunlaştırmıştır. Genel olarak 0-10 yaş arasında çocukları bulunan anne-babaları çocuk gelişimi, eğitimi, bakımı, çocukla iletişim, ailenin çocuk yetiştirmedeki rolü gibi alanlarda bilinçlendirmek ve çocuk eğitimine katkıda bulunmak için “Anne-Çocuk Eğitim Programı”, “Anne Destek Programı”, “Okulöncesi Veli Çocuk Eğitim Programı”, “Yaz Anaokulu ve Anne Destek Programı”, “Aile ve Çocuk Eğitim Merkezi Kış Uygulamaları”, “Baba Destek Programı Aile Mektupları Projesi”, “Çocuk ile İletişim Seminerleri”, “7 Çok Geç Kampanyası”, “Benimle Oynar mısın?” TV Programı çalışmalarını yapmışlardır (Bekman ve Gürlesel, 2005).

Kadın Emegini Deđerlendirme Vakfı

Bu vakıf “Kadın ve Çocuk Merkezleri Projesi”ni uygulamaktadır. Bu projede bizzat anneler tarafından mahalle merkezleri kurularak ihtiyaç doğrultusunda mahalle yuvası veya oyun odası açılmaktadır. 0-6 yaş çocuğu bulunan annelere mahalle anneliği faaliyeti de yapılmaktadır. Kısaca anneler diğer annelere eğitim ve destek vermektedir (Bekman ve Gürlesel, 2005)

KAYNAKÇA

AKYÜZ, Yahya. "Anaokullarının Osmanlı'da İlk Programları ve Ders Uygulamaları ile Yaratıcı Dramanın İlk İzleri". Aklın ve Bilimin Aydınlığında Eğitim Dergisi. Sayı 51, Mayıs 2004.

AKYÜZ, Yahya. "Anaokullarının Türkiye'de Kuruluş ve Gelişim Tarihçesi". Milli Eğitim Dergisi, Sayı 132, 1996.

BEKMAN, Sevda. GÜRLESEL, Can Fuat. Doğru Başlangıç: Türkiye'de Okulöncesi Eğitim TÜSİAD Yayın, 2005.

KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem. "Okul Öncesi Eğitim Programlarının Uygulanmasında Ailelerle Yeterince İşbirliği Yapılmamaktadır". Milli Eğitim Dergisi. Sayı 132, Aralık 1996.

KOÇAK, Nurcan. "Erken Çocukluk Döneminde Eğitim ve Türkiye'de Erken Çocukluk Eğitiminin Durumu". Milli Eğitim Dergisi. Sayı 151, Eylül 2001.

LEVENT, Ethem. "Beş Yıllık Kalkınma Programlarında Okulöncesi Eğitim". Okulöncesi Eğitim ve Sorunları. Türk Eğitim Derneği VII. Eğitim Toplantısı, Şafak Matbası, Ankara 1983.

MEYDAN, Selahattin. "Okulöncesi Eğitimin Tarihi Gelişimi". Ya-Pa Okulöncesi Eğitim Semineri. İstanbul 1990.

OĞUZKAN, Şükran ve ORAL, Güler. "Okulöncesi Eğitimi." MEB Yayınları, İstanbul 2003.

OKTAY, Ayla. " Türkiye'de Okulöncesi Eğitim". İnönü Üniv. Eğitim Fak. Eğitim Bilimleri Sempozyumu Bildiriler. Mayıs 1989.

OKTAY, Ayla. "Okulöncesi Eğitimin Dünü ve Bu Günü". Eğitim ve Bilim Dergisi. Sayı 42, Mart 1983.

OKTAY, Ayla. "Yaşamın Sihirli Yılları". Epsilon Yayıncılık, İstanbul 2004.

OKTAY, Ayla. Okulöncesi Eğitimde Güncel Konular. Morpa Yayınları, İstanbul 2005,

POYRAZ, Hatice. DERE, Hale. "Okulöncesi Eğitiminin İlke ve Yöntemleri." Anı Yayıncılık, Ankara Eylül 2003.

T.C. MEB "Ondördüncü Milli Eğitim Şurası", Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi, İstanbul 1993.

YILDIR, Nilüfer. "Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğünün Okul Öncesi Eğitim Çalışmaları" Ya-Pa 7. Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri. Eskişehir 1991.